

<https://doi.org/10.26565/2220-8089-2026-49-01>

УДК: 321.01:316.48:327.56

Ольга Миколаївна Андрєєва

Доктор політичних наук, професор кафедри міжнародної інформації

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

andreevaolga@knu.ua, <https://orcid.org/0000-0003-4587-1267>

НАУКОВО-ПОЛІТИЧНИЙ ПОПУЛІЗМ ЯК «НОВІТНІЙ ІНКВІЗИТОР»: ПОЛЮВАННЯ НА ВІДЬОМ У ХХІ СТОРІЧЧІ

Проаналізовано феномен науково-політичного популізму як один із найбільш небезпечних трансформацій сучасного популізму ХХІ століття. Підкреслено зростання ролі науки в ухваленні політичних рішень. Простежується процес виходу популізму за рамки класичних ідеологічних поділів і функціонує як політико-дискурсивна технологія, спрямована на зменшення складності соціальної реальності та мобілізацію суспільства через моральну дихотомізацію. Увага приділяється науковому популізму як формі делегітимації експертних та академічних знань, що проявляється у символічному конструюванні образу «внутрішнього ворога» серед науковців, експертів та інтелектуальних меншин.

Застосовуючи метафору «новітнього інквізитора», розглянуто сучасні практики полювання на відьом не як історичний анахронізм, а як повторюваний соціально-політичний механізм реагування на системні кризи, безпекову невизначеність та радикальні структурні зміни. Показано історичну спадковість та досліджено три етапи полювання на відьом, які, попри різні об'єкти та інституційні механізми, зберігають спільну логіку морального виключення й контролю над істиною.

Окрему увагу приділено українському кейсу в умовах повномасштабної війни Російської Федерації проти України. Аргументується, що поєднання постколоніального досвіду, накопиченої травми війни 2014–2022 років та екзистенційної загрози після 2022 року створює специфічне середовище підвищеної безпекової пильності, в якому ризик трансформації раціональних безпекових практик у логіку полювання на відьом істотно зростає. Доводиться, що в цьому контексті популізм, пов'язаний з наукою, підриває демократичні інституції, академічні свободи та інформаційну стійкість, одночасно слугуючи інструментом короткострокової політичної мобілізації.

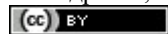
Стверджується, що науково-політичний популізм у цьому контексті підриває демократичні інститути, академічні свободи та інформаційну стійкість, водночас виступаючи інструментом короткострокової мобілізації.

Ключові слова: *глобалізація; національна безпека; експертне знання; постправа; війна в Україні; цифровізація суспільства; інформаційна стійкість.*

Як цитувати: Андрєєва, О.М. 2026. Науково-політичний популізм як «новітній інквізитор»: полювання на відьом у ХХІ сторіччі. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Питання політології»* 49: 7-13. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2026-49-01>

In cites: Andriieva. O. 2026. Scientific-Political Populism as a «New Inquisitor»: Witch Hunts in the Twenty-First Century. *The journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series «Issues of Political Science»* 49: 7-13. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2026-49-01> (in Ukrainian)

© Андрєєва, О.М., 2026.

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0

Популізм у XXI столітті зазнав якісної трансформації, вийшовши за межі класичних ідеологічних координат «ліві vs праві» та перестав бути лише периферійним або маргінальним феноменом політичного життя, еволюціонувавши у складну багаторівневу систему політичних технологій, що проникають у різні сфери суспільного життя: від культури й освіти до науки, безпеки та IT-технологій. Однією з найбільш тривожних форм цієї еволюції наразі стає науково-політичний популізм, який спрямований не лише проти політичних еліт, а й проти самої ідеї автономного, складного та професійного знання.

У контексті глобальних криз, пандемій, кліматичних змін, технологічних революцій і воєн, роль науки в ухваленні політичних рішень різко зростає і вона стає об'єктом політичних атак. Науковці, експерти, аналітики, політологи дедалі частіше опиняються у ролі «ворогів народу», «агентів іноземного впливу», «грантоїдів» або «кабінетних теоретиків». І власне в цій точці формується феномен науково-політичного популізму (Mede, Schäfer 2020), як специфічної форми популізму, спрямованої на делегітимацію експертного та академічного знання. У таких координатах наука стає об'єктом політичної мобілізації мас, а науковці – символічними «ворогами народу», відповідальними за «змови», «маніпуляції» або «відрив від реальності».

Особливо гостро ця проблема проявляється в умовах війни, коли попит на прості, емоційно зрозумілі відповіді зростає, а складні наукові моделі безпеки, прогнозування та стратегічного аналізу сприймаються як «надмірні», «панікерські» або «політично заангажовані». Ця логіка надзвичайно нагадує історичні практики інквізиції, де боротьба точилася не лише за контроль над вірою, а й за монополію на істину. Саме тому метафора про «новітнього інквізитора» є не риторичним прийомом, а аналітичним інструментом, який дозволяє зрозуміти механізми сучасного полювання на відьом у сфері знання.

Феномен «полювання на відьом» належить до найбільш стійких і водночас найменш досліджених механізмів колективної соціально-політичної поведінки, який традиційно пов'язують із релігійним фанатизмом Європи раннього модерну, масовими істеріями або відсутністю наукового знання. Проте такий підхід є методологічно обмеженим, оскільки редукує складний соціальний механізм до історичної аномалії. Тут

пропонується розглядати історичний процес полювання на відьом як універсальну форму реакції суспільств на радикальні структурні зміни, як то політичні, технологічні, цифрові або безпекові.

За умов повномасштабної війни Російської Федерації проти України ця логіка набуває специфічних рис: з одного боку, вона частково зумовлена об'єктивними безпековими загрозами, з іншого – створює ризики для демократичного управління, науки, свободи слова та інформаційної безпеки.

Теоретичну основу дослідження становить міждисциплінарне поєднання кількох підходів. По-перше, використано концепції популізму як «тонкої ідеології» та дискурсивної практики, що ґрунтується на бінарній опозиції «народ – еліта» (Mudde 2004; Mudde & Kaltwasser 2017). По-друге, залучено ідеї соціології науки та епістемології влади, які розкривають механізми контролю над виробництвом істини (Merton 1973; Foucault 1977). По-третє, важливу роль відіграють концепції епістемічної несправедливості та постправди, що дозволяють пояснити політичну делегітимацію знання (Fricker 2007; McIntyre 2018). По-четверте, використано підходи до аналізу гібридних та інформаційних війн, у яких наука та експертиза розглядаються як стратегічна ціль (Pomerantsev 2019).

Методологічно стаття спирається на міждисциплінарний підхід, поєднуючи історико-порівняльний аналіз, концептуальний аналіз політичних та безпекових дискурсів, елементи історичної аналогії та кейс-стаді.

Мета статті. Концептуалізація науково-політичного популізму як «новітнього інквізитора», аналіз його теоретичних витоків, механізмів дії та наслідків, а також демонстрація його дії на прикладі України в умовах війни.

Популізм XXI століття дедалі менше виступає як чітко окреслена ідеологія і дедалі більше як політико-дискурсивна технологія, спрямована на мобілізацію населення через спрощення соціальної реальності. Центральним елементом цієї технології є образ ворога, який виконує функцію пояснення складних кризових процесів, уособлюючи в собі все «інше» і водночас забезпечує моральну легітимацію політичної дії.

Класичне популістське протиставлення «народ vs еліти» у XXI столітті зазнає суттєвої трансформації, якщо раніше ворог був відносно чітко ідентифікований як полі-

тичний клас або соціальна група, то в сучасному популізмі XXI століття він набуває гібридного, розмитого та однозначно не сформульованого характеру, що дозволяє постійно адаптувати образ загрози до поточних політичних і безпекових потреб.

Під впливом глобалізації та діджиталізації суспільного життя першої чверті XXI сторіччя, однією з ключових трансформацій є зміщення акценту з зовнішнього ворога на ворога внутрішнього, який нібито діє приховано, мімікрує під легітимні соціальні ролі та підриває суспільство зсередини. У цьому сенсі сучасний популізм відтворює логіку класичного полювання на відьом, де головною загрозою вважався не відкритий противник, а «таємний агент зла».

У кризових умовах наукове знання виявляється вразливим до популістської критики, оскільки воно є складним і часто контрінтуїтивним та не завжди дає швидкі та однозначні відповіді і потребує довіри до інституцій і процедур. Популістський дискурс використовує ці характеристики для конструювання образу науки як «чужої», «відірваної від життя» або «змовницької», що створює підґрунтя для її делегітимації (Davies 2018). У XXI столітті до категорії «ворогів всередині» дедалі частіше зараховують науковців та експертів, які пропонують складні або непопулярні інтерпретації та інтелектуальні меншини, які не вписуються у бінарну моральну схему, таким чином, ворог у сучасному популізмі це не стільки конкретний актор, скільки носій альтернативної інтерпретації реальності.

Цей популістський дискурс отримав назву науково-політичний популізм, який можна визначити як форму політичного популізму, спрямовану на підриив автономії науки та експертного знання через апеляцію до «здорового глузду», емоцій і спрощених інтерпретацій реальності. Його особливістю є те, що він не завжди виступає відкрито антинауковим, навпаки, він часто апелює до «альтернативної науки», «справжніх вчених» або «національного знання», що лише посилює його маніпулятивний потенціал.

Серед ключових ознак науково-політичного популізму можна виділити заперечення складності наукового знання, що проявляється у зведенні багатовимірних теоретичних моделей до спрощених, часто дихотомічних пояснень; вибіркоче використання так званої «зручної науки», коли у науковому дискурсі залишаються лише ті результати, які підтверджують наперед задану політичну позицію; систематичне

протиставлення експертних спільнот і «народу», в межах якого науковці репрезентуються як відірвана, корумпована або ідеологічно заангажована еліта.

Важливою характеристикою є також персоналізовані атаки на окремих науковців та експертів, що трансформують наукову дискусію у морально-політичне протистояння, де аргументація підміняється дискредитацією особистості. Завершальним елементом цієї логіки виступає моральне «цькування», яке супроводжується закликами до символічного або інституційного покарання, від публічного осуду та професійної маргіналізації до вимог виключення з академічного або публічного простору. Таким чином, науково-політичний популізм функціонує не як форма критики науки, а як механізм редукції складності та делегітимації експертного знання, що підміняє епістемічну раціональність моральною мобілізацією та створює передумови для новітніх форм «полювання на відьом» у сучасному публічному просторі.

Історичні хвилі полювання на відьом майже завжди збігаються з періодами глибокої нестабільності та системних трансформацій. Європейські процеси XVI–XVII століть розгорталися на тлі Реформації, кліматичних катастроф Малого льодовикового періоду, демографічних зрушень, «Великого голоду» та трансформації політичної влади. Відьма у цьому контексті виконувала функцію символічного контейнера для страхів, пов'язаних із втратою контролю над світом.

У XX столітті релігійний вимір був витіснений ідеологічним. Маккартизм у США, сталінські чистки, нацистські кампанії проти «ворогів рейху» демонструють структурну тотожність: створення образу внутрішнього, прихованого ворога, моральну дихотомізацію суспільства та легітимацію репресивних практик. Важливо, що ці процеси часто супроводжувалися апеляцією до «наукової» або «раціональної» аргументації, що додатково підсилювало їхню легітимність.

Сучасне полювання на відьом функціонує у принципово новому інформаційному середовищі: розмиті кордони, цифрові платформи, соціальні мережі та алгоритмічні системи, все це створює ефект постійної мобілізації, де моральне звинувачення поширюється швидше, ніж інституційна перевірка фактів. У цьому контексті відбувається зміщення від фізичного знищення до символічного «спалення на багатті»: репутаційних

атак, професійної маргіналізації, делегітимації експертного статусу. Особливо вразливою стає наука та експертне знання, де складні, ймовірнісні та непопулярні висновки дедалі частіше трактуються як «зрада», «маніпуляція» або «робота на ворога»; все це створює передумови для науково-політичного популізму, форми дискурсу, що імітує науковість, але функціонує за логікою моральної мобілізації.

Наразі ми маємо три історичні етапи суспільно-політичного феномена «полювання на відьом». У різні історичні періоди цей феномен набував відмінних форм, проте зберігав спільну структурну логіку реагування на кризу. У Ранній новий час його поява була зумовлена передусім релігійними та соціальними зрушеннями. Криза сакрального порядку, спричинена Реформацією, соціальною мобільністю та руйнуванням традиційних громад, створювала потребу у відновленні символічної стабільності. Об'єктами переслідування ставали відьми та еретики, фігури загадкові, яким приписувалося порушення божественного й природного порядку. Механізм реалізації полягав у діяльності церковних і світських судів, інквізиційних процедур та публічних покарань, що мали не лише каральний, а й демонстративний характер. Інквізиція історично функціонувала як інститут, що визначав межі допустимого знання та істини. Відьма або еретик у цьому контексті були носіями альтернативної картини світу, яка загрожувала символічному порядку (Foucault 1977). Легітимація цих практик ґрунтувалася на апеляції до божественного закону, а їхнім безпосереднім наслідком часто було фізичне знищення звинувачених.

У ХХ ст. полювання на відьом зазнало ідеологічної трансформації. Центральним типом кризи стала ідеологічна та геополітична нестабільність, пов'язана з революціями, світовими війнами та протистоянням політичних систем. Об'єктами переслідування виступали вже не носії «ересі», а класові, національні або політичні вороги, які оголошувалися загрозою для державної цілісності. Основним механізмом реалізації стали партійні чистки, репресивні апарати та інституціоналізоване політичне насильство. Легітимація здійснювалася через апеляцію до історичної необхідності, революційної доцільності або захисту державних інтересів. Наслідками таких практик були масові репресії, депортації та системне знищення політичних опонентів.

У ХХІ ст. феномен полювання на відьом функціонує в умовах безпекових та інформаційних криз, характерних для глобалізованого та цифровізованого світу. Об'єктами переслідування дедалі частіше стають експерти, інтелектуали та носії складного знання, чия позиція не вписується у домінуючий мобілізаційний наратив. Механізм реалізації зміщується з формальних репресивних інституцій до медіа та соціальних мереж, де процеси морального осуду та дискредитації відбуваються швидко й масово та набувають цифрових форм. Соціальні мережі, телеграм-канали та псевдоекспертні платформи забезпечують швидке поширення стигматизуючих наративів, де алгоритмічна логіка платформ підсилює емоційно забарвлений контент, створюючи ефект моральної паніки (Sunstein 2018). Легітимація таких практик здійснюється через апеляцію до «безпеки особи», інформаційної стійкості або необхідності захисту суспільства від внутрішніх загроз.

На відміну від попередніх епох, наслідки полювання на відьом у ХХІ ст. рідко мають форму фізичного насильства, однак вони призводять до символічного виключення, репутаційного знищення та маргіналізації у професійному й публічному просторі. Але, попри історичні відмінності, полювання на відьом зберігає свою основну мету, трансформуючи лише об'єкти, механізми та способи легітимації відповідно до логіки конкретної епохи.

У ХХІ ст. базова функція полювання на відьом полягає не у фізичному знищенні опонентів, як у попередні історичні періоди, а у символічному та дискурсивному контролі над соціальною реальністю, тут виконується насамперед функція редуції складності: через спрощення багатовимірних соціальних, наукових та безпекових проблем до зрозумілих моральних схем «свій vs чужий», що дозволяє суспільству швидко орієнтуватися в ситуації невизначеності, але ціною втрати контекстної глибини та критичного мислення. Другою ключовою функцією є мобілізаційна, через конструювання образу внутрішнього ворога формується емоційна консолідація спільноти, особливо в умовах кризи, війни або інформаційної загрози, формується колективне «ми», яке «разом» і тому «сила». Полювання на відьом забезпечує постійний стан мобілізації, у якому моральний осуд замінює раціональну дискусію.

Третьою функцією є легітимація влади та політичних рішень. Апеляція до боротьби з прихованими загрозами дозволяє виправ-

довувати надзвичайні заходи, обмеження прав або маргіналізацію окремих груп без повноцінного публічного обґрунтування. У цьому сенсі полювання на відьом тісно пов'язане з популістськими стратегіями управління на грані авторитаризму.

Нарешті, у XXI столітті полювання на відьом виконує епістемічну функцію, визначаючи межі допустимого знання. Через моральне цькування, репутаційні атаки та дискредитацію експертів встановлюються неформальні заборони на складні, критичні або невідомі інтерпретації реальності, тобто контроль над істинністю поступово заміщується контролем над лояльністю.

Отже, основна мета полювання на відьом у XXI столітті полягає у керуванні страхом і невизначеністю шляхом символічного виключення, що дозволяє тимчасово стабілізувати соціальний порядок, але водночас підриває довгострокову стійкість демократичних інститутів, науки та публічної раціональності і, врешті-решт, неминуче призводить до встановлення авторитарного режиму управління державою.

Повномасштабна війна створила для України екзистенційну безпекову ситуацію, у якій питання лояльності, інформаційної стійкості та ідентичності набули надзвичайної гостроти. У таких умовах актуалізація безпекового виміру інформаційного простору є об'єктивно необхідною. Водночас саме в цій точці виникає ризик трансформації раціональних безпекових практик у логіку полювання на відьом.

Національний вимір полювання на відьом не може бути адекватно зрозумілий без урахування постколоніального досвіду та тривалої травми, що передувала повномасштабному вторгненню 2022 року. Війна не виникла як раптовий розрив, а стала кульмінацією процесів, що розгорталися щонайменше з 2014 року, коли українське суспільство вперше зіткнулося з фактом відкритої агресії, втрати територій і масованої інформаційної війни. Саме цей досвід сформував специфічну чутливість до питань лояльності, мови, пам'яті та ідентичності, яка згодом стала ґрунтом для радикалізації безпекового дискурсу.

Постколоніальний контекст України полягає не лише в історичній залежності від імперського центру, а й у тривалому співіснуванні колоніальних ідентичностей, мовних режимів, міфів і культурних кодів у межах одного суспільства. Російська імперська та потім радянська політика цілеспрямовано виробляла ситуацію «належності» та

«меншовартості», у якій лояльність до центру маскувалася під універсалізм, а будь-яка спроба артикулювати власну суб'єктність маркувалася як націоналізм або загроза порядку (Андреева 2009). Після 2014 року ця історична спадщина набула нової інтерпретації: те, що раніше могло сприйматися як культурна багатоманітність, почало інтерпретуватися крізь призму безпеки та потенційної вразливості.

Травма 2014–2022 років, анексія Криму, війна на Донбасі, внутрішнє переміщення населення, втрати, інформаційна агресія, створила в українському суспільстві стан хронічної структурної недовіри. Цей стан не зникає з часом, а, навпаки, накопичується, формуючи те, що можна описати як «травматичну пам'ять недовіри» (Лазарович, Король 2025; Грабовська 2019). У такому середовищі будь-яка амбівалентність або складність інтерпретацій легко зчитується як потенційна загроза. Полювання на відьом у цьому сенсі постає не як ірраціональний вибух, а як соціально зрозуміла реакція на досвід повторюваної зради з боку імперського центру.

Це пояснює, чому в українському контексті об'єктами символічного переслідування часто стають не маргінальні групи, а представники інтелектуальних і культурних еліт. Саме вони історично виконували роль посередників між «центром» і «периферією», між імперським дискурсом і локальним досвідом. У постколоніальному суспільстві така позиція стає структурно підозрілою, особливо в умовах війни. Будь-яка складна або критична позиція може інтерпретуватися як залишковий ефект колоніального мислення, навіть якщо вона виходить із щирого прагнення до критичного аналізу ситуації.

Важливо, що така логіка значною мірою підсилюється досвідом асиметричної війни, у якій межа між військовими й цивільними, між фронтом і тилом, між інформацією та зброєю є принципово розмитою. У цих умовах знання перестає бути нейтральним ресурсом і дедалі частіше сприймається як потенційний інструмент впливу. Отже, полювання на відьом в українському соціумі XXI століття слід розглядати як перетин трьох глибоких процесів: постколоніальної реакції на імперське насильство, накопиченої травми війни низької інтенсивності 2014–2022 років та екзистенційної війни після повномасштабного вторгнення: все це свідчить про надзвичайну напругу, у якій перебуває суспільство, змушене одночасно

захищатися, переосмислювати минуле й будувати майбутнє.

Український кейс демонструє складну дилему: з одного боку, суспільство не може дозволити собі наївний плюралізм у стані війни; з іншого – надмірна інтерпретація знання як ризику для суспільства створює довгострокові ризики для демократії та науки. Полювання на відьом у цьому контексті стає симптомом перевантаження суспільства страхом і невизначеністю.

Висновки. Отже, науково-політичний популізм є однією з найнебезпечніших форм сучасного популізму, оскільки він руйнує самі основи демократії та безпеки. У XXI ст. він функціонує як новітня інквізиція, що здійснює цифрове полювання на відьом, підриваючи довіру до науки та експертного знання. Протидія цьому феномену потребує системного захисту академічних свобод, розвитку наукової комунікації та усвідомлення науки як ключового елемента національної та європейської безпеки.

Полювання на відьом є не історичним анахронізмом, а повторюваним соціально-політичним механізмом реагування на зміни. Український досвід війни демонструє, що навіть демократичні та мобілізовані суспільства вразливі до цієї логіки. Усвідомлення меж між безпекою та популістською мобілізацією є ключовим завданням для збереження науки, демократії та інформаційної стійкості в суспільстві.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Mede, N. G., & Schäfer, M. S. 2020. Science-related populism: Conceptualizing Populist Demands Toward Science. *Public Understanding of Science*, 29(5): 473–490. <https://doi.org/10.1177/0963662520953947>
2. Mudde, C. 2004. The populist zeitgeist. *Government and Opposition* 39(4): 541–563. URL.: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/2CD34F8B25C4FF4F322316833DB94B7/S0017257X00002372a.pdf/div-class-title-the-populist-zeitgeist-div.pdf>
3. Mudde, C., & Rovira Kaltwasser, C. 2017. *Populism*. Oxford University Press. URL.: <https://psi424.cankaya.edu.tr/uploads/files/Mudde%20%20Populism%20a%20very%20short%20introduction%20%282nd%20ed%2C%202017%20--%20Oxford%20University%20Press%29.pdf>
4. Merton, R. K. 1973. *The sociology of science*. University of Chicago Press.
5. Foucault, M. 1977. *Discipline and punish: The birth of the prison*. Pantheon Books.
6. Fricker, M. 2007. *Epistemic injustice: Power and the ethics of knowing*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9329.2009.00439.x>
7. McIntyre, L. 2018. *Post-truth*. MIT Press. <https://doi.org/10.1177/0267323118799184>
8. Pomerantsev, P. 2019. *This is Not Propaganda: Adventures in the War Against Reality*. Faber & Faber, London., 288 p.
9. Davies, W. 2018. *Nervous States: Democracy and the Decline of Reason*. W. W. Norton & Company.
10. Sunstein, C. R. 2018. *#Republic: Divided Democracy in the Age of Social Media*. Princeton University Press. 333 p.
11. Андреева О. 2009. *Національна безпека України в контексті національної ідентичності і взаємовідносин з Росією*: Монографія. К.: Парламентське видавництво.
12. Лазарович, Н. В., & Король, Н. М. 2025. Дискурс постколоніалізму в контексті сучасного українського соціокультурного простору. *Культурологічний альманах* 1: 345–351. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.39>
13. Грабовська, І. 2019. Постколоніалізм як конфліктогенний фактор у культурно-історичному просторі сучасної України. *Молодий вчений*. 2(66): 558–561. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-119>

Стаття надійшла до редакції 08.12.2025
Статтю прорецензовано 9.02.2026
Стаття рекомендована до друку 30.03.2026
Статтю опубліковано 30.04.2026

Використання штучного інтелекту: Автор засвідчує, що під час проведення дослідження та підготовки цього рукопису генеративний штучний інтелект не використовувався

Olha Andrieieva

Doctor Of Political Sciences, Professor of International Information Department
Educational and Scientific Institute of International Relations
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
andreevaolga@knu.ua, <https://orcid.org/0000-0003-4587-1267>

SCIENTIFIC-POLITICAL POPULISM AS A «NEW INQUISITOR»: WITCH HUNTS IN THE TWENTY-FIRST CENTURY

The article analyzes the phenomenon of scientific-political populism as one of the most dangerous transformations of contemporary populism in the twenty-first century. It demonstrates that, under current conditions, populism transcends classical ideological divisions and functions as a political-discursive technology aimed at reducing the complexity of social reality and mobilizing society through moral dichotomization. The attention is paid to science-related populism as a form of delegitimization of expert and academic knowledge, manifested in the symbolic construction of an image of the «internal enemy» among scholars, experts, and intellectual minorities.

Employing the metaphor of the «new inquisitor», the author conceptualizes contemporary witch-hunt practices not as a historical anachronism but as a recurrent socio-political mechanism of response to systemic crises, security uncertainty, and radical structural transformations. The article demonstrates historical continuity and identifies three stages of witch hunts which, despite differences in targeted groups and mechanisms, retain a common logic of moral exclusion and control over the truth.

Special attention is devoted to the Ukrainian case in the context of the full-scale war of Russian Federation against Ukraine. It is argued that the combination of postcolonial experience, the accumulated trauma of the 2014–2022 war period, and the existential threat that emerged after 2022 has created a specific environment of heightened security vigilance in which the risk of transforming rational security practices into a witch-hunt logic increases significantly. The article demonstrates that, in this context, science-related populism undermines democratic institutions, academic freedoms, and informational resilience, while simultaneously serving as an instrument of short-term political mobilization. The study concludes that recognizing the boundaries between security imperatives and populist moral mobilization is critically important for preserving science as a core element of national security.

Keywords: *globalization; national security; expert knowledge; post-truth; war in Ukraine; digitalization of society; information resilience.*

REFERENCES

1. Mede, N. G., & Schäfer, M. S. 2020. Science-related populism: Conceptualizing populist demands toward science. *Public Understanding of Science*, 29(5): 473–490. <https://doi.org/10.1177/0963662520953947>
2. Mudde, C. 2004. The populist zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(4): 541–563. URL.: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/2CD34F8B25C4FFF4F322316833DB94B7/S0017257X00002372a.pdf/div-class-title-the-populist-zeitgeist-div.pdf>
3. Mudde, C., & Rovira Kaltwasser, C. 2017. *Populism: A very short introduction*. Oxford University Press. URL.: <https://psi424.cankaya.edu.tr/uploads/files/Mudde%2C%20Populism%20a%20very%20short%20introduction%20%282nd%20ed%2C%202017%20--%20Oxford%20University%20Press%29.pdf>
4. Merton, R. K. 1973. *The sociology of science: Theoretical and empirical investigations*. University of Chicago Press.
5. Foucault, M. 1977. *Discipline and punish: The birth of the prison*. Pantheon Books.
6. Fricker, M. 2007. *Epistemic injustice: Power and the ethics of knowing*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9329.2009.00439.x>
7. McIntyre, L. 2018. *Post-truth*. MIT Press. <https://doi.org/10.1177/0267323118799184>
8. Pomerantsev, P. (2019). *This is not propaganda: Adventures in the war against reality*. Faber & Faber, London. 288 p.
9. Davies, W. 2018. *Nervous states: Democracy and the decline of reason*. W. W. Norton & Company.
10. Sunstein, C. R. 2018. *#Republic: Divided democracy in the age of social media*. Princeton University Press.
11. Andrieieva, O. 2009. National security of Ukraine in the context of national identity and relations with Russia. K.: Parliamentary Publishing House.
12. Lazarovych, N. & Korol, N. 2025. Discourse of Postcolonialism in the Context of Modern Ukrainian Socio-Cultural Space. *Culturological almanac* 1: 345–351. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.1.39>
13. Hrabovska, I. 2019. Postcolonialism as a Conflict-Generating Factor in the Cultural-Historical Space of Modern Ukraine. *Young Scientist* 2(66): 558–561. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-119>

The article was received by the editors 08.12.2025.

The article has been peer-reviewed 9.02.2026

The article is recommended for printing 30.03.2026

Article published 30.04.2026

Use of Artificial Intelligence: The author certify that no generative artificial intelligence tools were used in the conduct of the research or in the preparation of this manuscript